בס"ד, ד' כסלו התשפ"ז

בכורות נ"ז – ברירה באחים, בהמות שמעשרים, גרנות מעשר בהמה ואגדתות

שאלות:

1. דני ויוסי ירשו עדר, חילקו אותו וחזרו להיות שותפים. האם העדר חייב במעשר?

ברירה בחלוקת ירושה בין אחים

בסוף הדף הקודם ראינו את המחלוקת האם יש "ברירה" (שמתברר שכל אחד קיבל את החלק שמגיע לו מהירושה) כשהאחים שחלקו חזרו ונשתתפו: **רב ענן** ו**רבי אלעזר** אמרו שיש ברירה כשחילקו חלק דומה כנגד דומה, ו**רב נחמן** ו**רבי יוחנן** אמרו שאין ברירה. הגמרא מעירה ש**רבי יוחנן** עקבי לשיטתו, כי הוא גם אמר שאחים שחלקו הם כלקוחות ומחזירים זה לזה ביובל את השדות, כאילו קנו אותן מבעליהן.
הגמרא מסבירה ש**רבי יוחנן** צריך להשמיע את הדין בשני המקרים:

- כי אילו היינו אומרים רק במעשר, היינו חושבים שזה דווקא כי מעשר הוקש לבן בכור (כמו שהבן "בָּרוּר לך", כלומר ברשותך ולא קנית אותו) ולכן פטורים ממעשר בהמה, אבל שדה לא הוקשה לבן בכור, ולכן אולי ירושה לא חוזרת אלא רק מכר.
- ואילו היינו אומרים רק בשדה, היינו חושבים ש**רבי יוחנן** החמיר שם מספק אם יש ברירה, או בגלל שביובל צריך בכל מקרה להחזיר את המצב לקדמותו, אבל במעשר, שדין הלקוחות הוא קל לפטור מהמעשר, אולי הוא סובר שיש ברירה וחייבים.

הגמרא מקשה על הסוברים "יש ברירה" ממשנה במסכת תמורה שאומרת ששותפים שחלקו, ואחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה ועוד כלב: כל העשרה שכנגד הכלב אסורים להקרבה (בגלל מחיר כלב), והתשעה שעם הכלב מותרים! ואם באמת יש ברירה, שיבחרו טלה אחד שיתברר שהוא כנגד הכלב ושאר הטלאים יותרו!
רב אשי ענה שאם כל הטלאים שווים זה לזה, זה באמת הדין. אבל כאן תשעת הטלאים שבקבוצה של העשרה יקרים מהתשעה שעם הכלב, והכלב משלים גם את ההפרש וגם את שווי הטלה העשירי, ולכן בכל אחד מהעשרה יש חלק ממחיר הכלב.

2. ליצחק יש בהמה שנולדה בניתוח קיסרי. האם היא נכללת בעדר שמעשרים?

בהמות שנכנסות לדיר להתעשר

המשנה אומרת שכל הבהמות נכנסות לדיר להתעשר, חוץ מכלאים (נולד משני מינים), טרפה, יוצא דופן (נולד בניתוח), מחוסר זמן (לפני היום השמיני) ויתום (ולד שאמו מתה או נשחטה בשעת הלידה). **רבי יהושע** אמר שאפילו נשחטה אמו, אם השלח (עור האם) קיים הוא לא יתום.
הגמרא שואלת מנין לומדים את הדין הזה? ועונה באמצעות ברייתא שדורשת את הפסוק "שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ" (שנאמר לגבי שאר הקרבנות): "שור או כשב" פרט לכלאים, "או עז" פרט לנדמה (דומה לעז ואמו רחל), "כי יולד" פרט ליוצא דופן, "והיה שבעת ימים" פרט למחוסר זמן, "תחת אמו" פרט ליתום.
ו**רבי ישמעאל** בנו של **רבי יוחנן בן ברוקה** לומד מכאן למעשר בגזירה שווה: במעשר כתוב

"תַּחַת הַשָּׂבֶט" ובקרבנות "תַּחַת אִמּוֹ", ולכן כמו שבקרבנות נפסלים כל אלה, גם כאן. ומצד שני, כמו שכאן טרפה נפסלת (כי כתוב "כֹּל אֲשֶׁר יֵעָבֵר", וטרפה לא עוברת), גם שם.
הסיבה שצריך לימוד מיוחד למעשר בהמה היא, שבמעשר בהמה יש פסוק שמלמד 'לא יבקר בין טוב לרע' שגם בעלי מומים נכנסים לדיר להתעשר.

הגמרא שואלת מה המילה "הכל" בתחילת המשנה שלנו מרבה, ועונה באמצעות ברייתא שאומרת שנכנסים לדיר גם הרובע והנרבע (בהמה שבא עליה אדם או שבא על אדם), המוקצה והנעבד (לעבודה זרה), האתנן והמחיר (שניתנו לזונה או בתמורה לכלב) וטומטום ואנדרוגינוס (בהמה בלי סימני זכר ונקבה, או עם שניהם), אף שנפסלים להקרבה. **רבי שמעון בן יהודה** אמר בשם **רבי שמעון** שטומטום ואנדרוגינוס לא נכנסים, כפי שיבואר.

הגמרא שואלת: אם התנא במשנה שלנו לומד את הגזירה השווה, גם אלה ייפסלו, ואם לא, מנין שהראשונים כמו כלאיים ויתום נפסלים? ועונה שהתנא לומד, אבל התורה ריבתה את אלה מ"כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם", ובבית **רבי ישמעאל** שנו ש"השחתה" היא רק דבר ערוה ועבודה זרה, ומכיוון שהתורה הקישה אותם למום, כל שהמום פוסל בו הם פוסלים בו, וכל שלא פוסל (כמו במעשר, "לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרָע") גם הם לא פוסלים.
הפסולים האחרונים קשורים לערוה ולעבודה זרה, ומחיר כלב הוקש לאתנן. וטומטום ואנדרוגינוס הם ספק וממה נפשך הם או זכר או נקבה, ולכן מתעשרים. **רבי שמעון בן יהודה** אמר בשם **רבי שמעון** שבקדשים התורה הכשירה רק זכר ודאי ונקבה ודאית ומיעטה את הספקות, וגם במעשר לומדים את הפסול בגזירה שווה מקדשים.
הגמרא מביאה ברייתא שלכאורה חולקת על משנתינו, שבה **רבי אלעזר בר' יהודה איש כפר ברתותא** אומר בשם **רבי יהושע** שנכנסים לדיר הכל חוץ מכלאים וטרפה, ו**רבי עקיבא** אמר ששמע מ**רבי יהושע** שגם יוצא דופן, מחוסר זמן ויתום לא.
הגמרא שואלת איך **רבי אלעזר** פוסל כלאים מכוח הגזירה השווה אבל מכשיר את שאר הפסולים שבמשנתינו, ועונה שהוא לומד את הגזירה השווה, אבל סובר כ**רבי שמעון** במסכת נדה שיוצא דופן כשר גם לקדשים (שלא כהבנת **רבי יוחנן**), וכ**רבי שמעון בן יהודה** שמחוסר זמן נכנס למעשר. וביתום הברייתא מדברת כשעור אמו קיים בשעת לידתו, שלדעת **רבי יהושע** לא נחשב יתום.
רבי ישמעאל בן סתריאל מהמקום ערקת לבינה העיד לפני **רבי**: אצלנו מפשיטים את האם המתה ומלבישים בעורה את הוולד החי. **רבי** אמר שנתגלה טעם המשנה, כי השלח שמחמם את הוולד מהווה תחליף לאם.

3. כמה גדולה יכולה להיות ביצה של עוף ענק?

אגדתות על דברים ענקיים

רבי ישמעאל בן סתריאל העיד עוד שבמקומם יש חזרת (ירק) שיש בה ששים רבוא עלים, כמו הקפלים שבהמסס שבקיבת בהמה. פעם אחת ארז ענק נפל ושש עשרה קרונות עברו על צידו כלומר עליו ברוחבו זה בצד זה, ופעם אחת ביצת בר יוכני (עוף ענק) נפלה, וטיבעה מהנוזל שבתוכה ששים כרכים ושברה שלוש מאות ארזים.
הגמרא שואלת: האם הוא זורק את ביצתו? הרי כתוב "כְּנַף רְנָנִים נֶעֱלָסָה" שדורשים נוטריקון על בר יוכני, שמניח את ביצתו בנחת! ו**רב אשי** עונה שאותה ביצה הייתה מוזרתא (לא ראויה לאפרוח), ומכיוון שלא יצא ממנה אפרוח, זרק אותה.

להארות : dafspoiler@gmail.com

4. דני מגדל צאן. באילו זמנים בשנה עליו להפריש מעשר בהמה?

<u>גרנות מעשר בהמה</u>

המשנה <u>אומרת</u> ששלוש גרנות למעשר בהמה (זה דין דרבנן של זמנים בשנה שצריך לעשר בהם את הבהמות שנולדו מאז הזמן הקודם) יש מצוה לעשר את הבהמות, אבל אין איסור על אכילת בהמה שלא נתעשרה:

- **<u>רבי עקיבא</u>** <u>אמר</u> שהן בפרס הפסח, בפרס העצרת ובפרס החג ("פרס" הוא לפחות חמישה עשר יום לפני המועד, כפי שיבואר בדף הבא).
- **<u>בן עזאי</u>** <u>אמר</u> שהם ב-29 באדר, ב-1 בסיוון וב-29 באב,
- ו**<u>רבי אלעזר</u>** ו**<u>רבי שמעון</u>** <u>אמרו</u> שהם ב-1 בניסן, ב-1 בסיוון וב-29 באלול. הם לא אמרו 1 בתשרי כי ראש השנה יום טוב ואי אפשר לעשר כי צריך לצבוע את העשירי.
- **<u>רבי מאיר</u>** <u>אמר</u> שראש השנה למעשר בהמה הוא 1 באלול.
- **<u>בן עזאי</u>** <u>אמר</u> שהנולדים באלול מתעשרים בפני עצמם, כי הסתפק מתי ראש השנה למעשר, ב-1 באלול או ב-1 בתשרי.

ל**<u>רבי אלעזר</u>** ול**<u>רבי שמעון</u>** ראש השנה למעשר בהמה הוא ב-1 בתשרי, ולכן הנולדים מ-1 בתשרי עד 29 באלול מצטרפים. חמש בהמות לפני ראש השנה וחמש אחריו לא מצטרפים, אבל חמש לפני הגורן וחמש אחריו מצטרפים. הגרנות נאמרו כדי שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט בלי לעשר, ומשהגיע אסור מדרבנן, ואם שחט פטור.

הגמרא <u>שואלת</u> למה נקבעו שלוש גרנות, ועונה בשם **רבה בר שילא** שהן כנגד שלוש עונות הלידה: לפני פסח, בין פסח לעצרת ומעצרת עד החג.
הגמרא <u>שואלת</u> למה דווקא בזמנים האלה. **רבי תנחום** בנו של **רבי חייא** איש כפר עכו <u>ענה</u> בתחילת הדף הבא, כדי שתהיה בהמה מצויה לעולי הרגל: הבעלים מעדיפים לקיים את מצוות המעשר ורק אחר כך למכור, למרות שעד הגורן מותר למכור, ומאחר ולא מכרו עד עכשיו יהיו בהמות מצויות לרגלים.